

Sygn. akt V CSK 153/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości S. Spółki Akcyjnej
w upadłości likwidacyjnej w K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 listopada 2015 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 października 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Syndyk Masy Upadłości – S. S.A. domagał się zasądzenia od pozwanego ZUS w W. kwoty 141.236,99 zł z odsetkami na podstawie art. 405 k.c. Sąd Okręgowy oddalił powództwo ze względu na brak przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia, a Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda.

Sądy meriti ustaliły, że przed ogłoszeniem upadłości w 2007 r. S. S.A. (upadły) dokonała na rzecz pozwanego ZUS łącznej wpłaty w wysokości 141.236,99 zł z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy, obciążających inny podmiot, tj. Ś. spółkę z o.o. Zapłata nastąpiła z rachunku bankowego upadłego, a w tytułach przelewu wskazano NIP spółki Ś. Kwota 26.669,84 zł (obejmująca składki na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych) została przekazana innej osobie prawnej - Narodowemu Funduszowi Zdrowia oraz Funduszowi Pracy i Funduszowi Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Natomiast kwota 114.567,15 zł, stanowiąca przychody zarządzanego przez pozwanego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (FUS), została w całości wydatkowana na wypłatę świadczeń finansowanych ze składek ZUS. Przychody ZUS zostały w całości wydane na wypłatę świadczeń finansowanych ze składek FUS.

W ocenie Sądu Okręgowego, brak podstaw do uznania strony pozwanej za bezpodstawnie wzbogaconą kosztem powoda, bowiem kwoty przelane na jej rzecz przez upadłego dotyczą innego podmiotu (spółki Ś.). Zapłata składek obciążających inny podmiot spowodowała stan bezpodstawnego wzbogacenia tego podmiotu kosztem płacącego składki.

Sąd Apelacyjny rozpatrujący apelację strony powodowej, rozważał to, kto w okolicznościach faktycznych danej sprawy uzyskał bezpodstawnie korzyść majątkową kosztem powoda. Powołał się przy tym na stanowisko wyrażone w orzecznictwie Sądu Najwyższego i wyjaśnił, że wskazane w sprawie świadczenia publiczno-prawne, dokonane przez powoda, obciążały inny podmiot. Istniało zatem ważne zobowiązanie z tytułu składek, ponadto strona pozwana (ZUS) przyjęła

świadczenie w sposób definitywny i nie zamierzała go zwracać, traktując je jako prowadzące do umorzenia zobowiązania. Oznaczało to, że bezpodstawnie wzbogacony był podmiot zobowiązany do zapłaty wspomnianych składek, a nie ZUS. Pozwany ZUS nie był zatem legitymowany biernie w obecnym procesie. Stało się tak także i z tej przyczyny, że ZUS prowadzi pobór należności publiczno-prawnych (składek) nie na swoją rzecz, ale właśnie na rzecz innych podmiotów, tj. Narodowego Funduszu Zdrowia, Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. ZUS nie mógł być wzbogacony co do kwoty 114.567,15, stanowiącej przychody zarządzanego przez niego FUS, ponieważ składki te zostały już w całości wydane w 2007 r. i pozwany - dysponując nimi - nie musiał się liczyć z obowiązkiem ich zwrotu (art. 409 k.c.).

W skardze kasacyjnej powoda podniesiono zarzuty naruszenia art. 405 k.c., art. 407 k.c. w zw. z art. 409 k.c.; art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tj. Dz.U. z 2015 r., nr 121 ze zm.), art. 24 ust. 6a - 6d i art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r., art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tj. Dz.U. z 2015 r., nr 581 ze zm.), § 3 rozporządzenia z dnia 4 kwietnia 1995 r. w sprawie trybu opłacania składek na Fundusz Pracy (...) (Dz.U. z 1995 r., nr 42, poz. 29), art. 30 ust. 2 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz.U. 2006, nr 158, poz. 112 ze zm.).

Podnoszono także naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. i art. 398¹³ § 2 k.p.c.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sądy meriti ustaliły, że strona powodowa przed ogłoszeniem upadłości dokonała na rzecz strony pozwanej zapłaty kilku należności o charakterze publiczno-prawnym, tj. składki dotyczące ubezpieczenia społecznego, ubezpieczenia zdrowotnego oraz należności Funduszu Pracy. Do takich wpłat doszło w interesie innego, niewystępującego w sprawie podmiotu, którego

wspomniane należności obciążały *ex lege*. Sąd Apelacyjny stwierdził brak przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia po stronie pozwanego ZUS. Wyjaśnił jednocześnie, że zapłata należności, do których stosuje się przepisy ordynacji podatkowej, obciążających inną osobę niż podmiot płacący, powoduje powstanie roszczenia na podstawie art. 405 k.c. w relacji podmiot płacący (niezobowiązany) i podmiot zobowiązany *ex lege* do zapłaty. W skardze kasacyjnej broni się natomiast stanowiska, zgodnie z którym niehonorowanie obowiązku przyjmowania wpłat obejmujących należności publicznoprawne tylko od podmiotów do nich zobowiązanych *ex lege* i przyjmowanie przez ZUS takich wpłat w zastępstwie od innych podmiotów, prowadzi zawsze do bezpodstawnego wzbogacenia po stronie ZUS kosztem podmiotu wpłacającego. W ocenie skarżącego, takie podmiotowe wyręczenie w uiszczaniu należności publiczno-prawnych, które powinny być osobiście zapłacone przez podmioty zobowiązane *ex lege*, nie może bowiem w ogóle prowadzić do umorzenia (wygaśnięcia) zobowiązania publicznoprawnego. Dla oceny wystąpienia bezpodstawnego wzbogacenia istotne znaczenie ma taki właśnie formalistyczny punkt widzenia transferu korzyści (nieskuteczna zapłata na rzecz ZUS), a nie dalsze okoliczności towarzyszące temu transferowi (np. to, że przyjmujący świadczenie ZUS uważa je za definitywne i stanowczo odmawia zwrotu dokonanych zapłat).

W ocenie Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny zbyt mało miejsca poświęcił prawnej analizie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy powiązań prawnych między płacącym (powodem w danej sprawie), a innym podmiotem (Ś. spółką z o.o.), w interesie której doszło do uiszczenia należności publicznoprawnych z rachunku bankowego płacącego. Z akt sprawy wynika, że między tymi podmiotami, jeszcze przed dokonaniem spornych zapłat, doszło do współpracy kontraktowej i handlowej. O współpracy takiej lapidarnie wspomina się w uzasadnieniu skargi kasacyjnej. Skarżący wyjaśnia, że „w niniejszej sprawie pomiędzy upadłym a ZPC Ś. sp. z o.o. doszło do zawarcia porozumień dotyczących regulowania zobowiązań” i oceniono skutki takich porozumień z punktu widzenia odpowiednich postanowień ordynacji podatkowej (s. 20 skargi). W innym miejscu wyjaśniono, że „spółka Ś. w żaden sposób nie zwróciła upadłemu środków przekazanych na rzecz Urzędu Skarbowego” (s. 28 skargi). W apelacji powoda także wspomina się

o „porozumieniach dotyczących regulowania zobowiązań” (s. 7 skargi, k. 753-754 akt sprawy). Z treści wezwania do zapłaty z dnia 3 stycznia 2013 r. wynika, że składano wniosek o stwierdzenie nadpłaty do ZUS (do jednego z jego oddziałów). Decyzją z dnia 31 maja 2011 r. postępowanie to zostało umorzone, a w jego uzasadnieniu wyjaśniono, że „nie jest możliwe stwierdzenie nadpłaty, gdyż S. S.A. dokonywał zapłat zobowiązań środkami należącymi w rzeczywistości ZPC Ś., które były jej należne od upadłego”. Oznaczało to, że nie nastąpiło zmniejszenie majątku S. S.A. (obecnego powoda).

Niewyjaśnienie okoliczności dotyczących wspomnianych porozumień, ich treści i znaczenia także w zakresie regulowania objętych pozwem należności publiczno-prawnych obciążających *ex lege* S. S.A., czyniło zdecydowanie przedwczesną ocenę Sądu Apelacyjnego odnośnie do legitymowanego biernie w zakresie roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Może się bowiem okazać, że podmiotem wzbogaconym nie będzie także Ś. sp. z o.o. Oznaczałoby to tym bardziej brak legitymacji biernej ZUS w obecnym sporze.

Nie było zatem dostatecznych podstaw faktycznych do dokonania w omawianym zakresie definitywnej oceny istnienia stanu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 k.c.). Należało zatem już z tego powodu zaskarżony wyrok uchylić i przekazać sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.). Pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się bezprzedmiotowe i nie mogły być brane pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym.

eb